6. júlí 2026

Áfram Ísland | Ólafur Ragnar Grímsson

https://www.youtube.com/watch?v=4F5FMrZEQi0 31 mínúta

Ég hélt ég væri nú eiginlega hættur að tala á fundum. Minnsta kosti er ég hættur að velta mikið fyrir mér örlögum flokkanna í landinu og jafnvel kannski á vissan hátt hættur að hafa áhyggjur af því hvers konar ríkisstjórn er í landinu.

En mér er ekki sama lýðveldið. Mér ekki sama um árangurinn af þeim hundrað árum sem það tók að færa Íslandi fullgildan rétt í samfélagi þjóðanna frá því að Alþingi kom fyrst saman á ný 1845 og þar til lýðveldi var fagnað á Þingvöllum 1944.

Mér er heldur ekki sama um árangurinn af áratuga baráttu fyrir útfærslu landhelginnar. Ég ólst upp vestur á fjörðum þar sem erlendir togarar voru vikulega að koma til hafnar. Og ég þekkti það af minni eigin reynslu hvers konar ofurmannlegt átak það var fyrir þessa litlu þjóð að fá fullan og óskoraðan rétt yfir tvö hundruð mílna fiskveiðilögsögu.

Og mér er heldur ekki sama um það hvað verður um þann mikla árangur sem kynslóðirnar hafa náð í þessu landi. Þegar við fengum heimastjórn [árið 1904] voru engir vegir á Íslandi. Það var engin höfn. Þegar kóngurinn kom nokkrum árum síðar þá þurfti að ferja hann á skekktu í land því það var engin höfn í Reykjavík.

Það voru engar brýr og jafnvel þegar ég var að alast upp vestur á fjörðum á Þingeyri, þá voru engir vegir í næstu firði og þá lokuðust allir möguleikar til þess að fara burt tíu mánuði á ári og einu tengslin við aðra landshluta voru strandferðaskipin sem komu einu sinni eða tvisvar í mánuði, og þegar ég fór út til háskólanáms í Bretlandi, þá þurfti að sækja um sérstakan námsmannagjaldeyri í Landsbankanum.

Ég er nægilega gamall til að muna alla þessa þróun. Þegar ég fæddist var danski kóngurinn ennþá höfuðið á Íslandi. Ég er sannfærður um það, að það er okkar eigin vilji, okkar eigin geta sem hefur fært okkur í fremstu röð þjóða heimsins, eins og hér var sagt fyrr í dag.

Blessunarlega hef ég fengið á undanförnum árum að fara vítt og breitt um veröldina, ekki bara í Evrópu heldur í Asíu, Afríku, Suður-Ameríku, Norður-Ameríku, Bandaríkjunum, Kanada, Mið-Austurlönd. Og ég hef kynnist því af eigin raun hvernig forystumenn í öðrum löndum horfa á þróun Íslands sem ákveðinn galdur.

Hvernig var þetta hægt að vera nú, frá því að vera á fyrstu áratugum minnar ævi ein af fátækustu þjóðum Evrópu, í efstu sætum á nánast öllum töflum sem gerðar eru alþjóðlega til þess að sýna árangur þjóða. Bara í síðustu viku kom skrá yfir tíu ríkustu þjóðir í Evrópu.

Í þremur af fimm efstu sætunum voru Noregur, Sviss og við. Engin þeirra, engin þeirra í Evrópusambandinu, engin þeirra með Evru, afgerandi sönnun þess að það er ekki forsenda þess

að ná árangri fyrir þjóð að ganga þá vegferð sem núna er verið að biðja þjóðina um að samþykkja.

Ég hélt satt að segja að það væri staðfestur vilji þeirrar nýju kynslóðar, sem nú skipar forystu Íslands, að halda áfram á þessari árangursbraut sem fyrri kynslóðir hafa fært okkur, að byggja upp í landi sem er á stærð við England. Ef þú tekur Skotland og Wales í burtu, þá er Ísland á stærð við England.

Við vorum ekki hundrað þúsund manns þegar við byrjuðum þessa þróun, en okkur hefur tekist að byggja alla þessa innviði, sjúkrahús, skóla, flugvelli, mennta fjölmennar kynslóðir, senda þau út allan heim til þess að sækja sér menntun.

En nú á allt í einu að fara að taka einhverja u-beygju, í stað þess að það sé áfram Ísland er nú boðað að taka u-beygju og reyna að sannfæra okkur um það, að okkur sé best borgið með því að afhenda erlendum framandi aðilum stóran hluta af okkar löggjafarvaldi, framkvæmdavaldi og dómsvaldi.

Að þeir úti í Brussel séu betur færir um að stjórna framtíð Íslands heldur en við. Það eru fjörutíu þúsund embættismenn hjá Evrópusambandinu í Brussel. Til viðbótar þrjátíu þúsund hagsmunaverðir. Sjötíu þúsund manna sveit sem dag og nótt í þessari borg er að tryggja sína hagsmuni og höldum við að þeir muni bera stöðu Íslands sérstaklega fyrir brjósti?

Ég hélt satt að segja í einfeldni minni að þegar boðað var að það ætti að fara fram atkvæðagreiðsla ekki seinna en á næsta ári, 2027, að þá væri ætlunin að taka heilt ár í upplýsta umræðu um þetta veigamikla skref, þetta stærsta skref sem hefði verið stigið fyrir íslenska þjóð á síðustu áratugum. Nei, það er bara rokið til og sagt að klára þetta fyrir haustið. Klára þetta fyrir haustið. Klára hvað? Ég fór, eins og sum ykkar kannski vitið, í þetta podcast Chess After Dark, fyrir tveimur mánuðum síðan og meginboðskapurinn minn þar var að við þurfum upplýsta umræðu.

Við þurfum raundæmi. Við þurfum að skoða hvað mælir með og hvað mælir gegn. Við þurfum að rannsaka hvernig stendur á því að enginn nágrannaþjóða okkar Íslendinga hefur talið hagsmunum sínum best borgið með því að ganga í Evrópusambandið. Enginn. Ekki Grænlendingar, ekki Færeyingar, ekki Norðmenn, ekki Bretar.

Hvernig stendur á því að ekkert norrænt ríki er með evru nema Finnland? Og það er neðst allra norrænna ríkja á þessari árangursská sem ég nefndi hér áðan, og atvinnuleysi unga fólksins í Finnlandi með evruna og í Evrópusambandinu er næstum því tuttugu og fimm prósent. Næstum því fjórði hver ungur Finni á aldrinum fimmtán til tuttugu og fimm ára er atvinnulaus.

Er það framtíðin fyrir íslenska æsku sem við viljum bjóða fólkinu á næstu árum og áratugum er að deila atvinnuleysi ungu kynslóðanna í Evrópusambandinu? Nei, nei. Utanríkisráðherra Spánar

var sérstakur heiðursgestur utanríkisráðherra fyrir skömmu. Þau héldu fagnaðarstund árangurinn af Evrópusambandinu. Það gleymdist alveg að spyrja utanríkisráðherra Spánar: „Hvað er atvinnuleysi ungs fólks mikið í Spáni?“

Það er líkt og í Finnlandi, nærri því tuttugu og fimm prósent. Þannig getum við farið land úr landi. Ég nefndi líka að bæði Svíar Danir felldu í þjóðaratkvæðagreiðslu að taka upp evru. Hefur það orðið þeim til tjóns? Nei. alls ekki. Hver er ástæðan fyrir því að Pólverjar, sú af stærstu þjóðunum á meginlandi Evrópu, er í hvað mestum og öflugustum vexti með sitt hagkerfi? Er það kannski það að þeir eru, hafa kosið að taka ekki upp evru?

Svíþjóð, Danmörk, Pólland, Tékkland. Allt árangursrík lönd auðvitað ásamt okkur og Sviss og Norðmönnum. Þannig að mantra um það að „Evru Ísland óskalandið, hvenær kemur þú?“ [Tilvísun í kvæði frá 1935: „Sovét-Ísland óskalandið, hvenær kemur þú?“] Muni færa okkur gull og græna skóga er einhver mesta villukenning sem hægt er að setja fram út frá hagfræðilegu sjónarmiði. Og þess vegna, og þess vegna er það í þessari umræðu að við sem erum hér saman komin undir þessu bjartsýna merki Áfram Ísland, við biðjum bara um staðreyndir, staðreyndir, staðreyndir.

Það er sú umræða sem við viljum leiða á næstu vikum og fram að kjördegi. Þorsteinn Pálsson. Það er kannski lagið að nefna hann í þessum sal. Var sendur fram á vettvang og stað þess að ræða á opinn og málefnalegan hátt hvernig stendur á því að öll nágrannaríki Íslands eru fyrir utan Evrópusambandið, þá fann hann loftlínu. Loftlínu frá Reykjavík til Dublinar sem væri styttri en sú til London.

Hann gleymdi því að Bretlandseyjar byrja í Skotlandi. Og stað þess að ræða opið og hreinskilið hvernig stendur á því að þau hafa öll talið það sér fyrir bestu og staðinn fyrir að ræða opið, af hverju eru Pólland, Pólverjar ekki með evru? Af hverju eru Svíar ekki með evru? Af hverju er bara Finnland með evru? Þá var farið einhverjar sérkennilegar krókaleiðir með einhverja loftlínu. Og svo er sagt: „Við þurfum að kanna þetta. Við þurfum að sjá. Við þurfum að sjá.

Það má margt segja um Evrópusambandið, en þeim til hróss þá hafa þeir alltaf lagt öll skjölin á borðið. Þeir eru opið kerfi hvað það snertir. Opin bók fullkomlega. Hver og einn getur notað símann sinn eða tölvuna til að fara á netið og skoða hvað felst í því að ganga í Evrópusambandið.

Hvað felst í því að Evrópudómstóllinn fær æðsta vald í dómsmálum á Íslandi? Og ekki bara það, úrskurðar! Úrskurður hans munu taka laga gildi á Íslandi. Löggjafarvaldið verður takmarkað, ekki bara af kommissaranum í Brussel, heldur af Evrópu - Evrópudómstólnum sjálfum. Og kommissararnir geta sent okkur tilskipanir sem verða að æðri samþykktum Alþingis.

Ég skrifaði doktorsritgerð samskipti konungsvaldsins við leiðtoga íslenskrar sjálfstæðisbaráttu. Þessi umræða minnir mig á allar þær rannsóknir. Að við höfum ekki endanlegt og skýrt vald vegna þess að það er lagt til að við framseljum það.

Og ef menn í alvöru trúa því að þetta sé könnunarleiðangur. Þá bið ég menn með fullri virðingu að minnast Jóhönnu og Steingríms á jákvæðan hátt. Jóhanna og Steingrímur voru ekkert að fela það að þau voru að ganga í Evrópusambandið. Þið getið flett öllu því sem þau sögðu. Þið finnið engan staf um það að það sé verið að kanna hvað kom út úr þessu. Viljið þið sjá? Viljið skoða?

Nei. Þau voru eins og öll forystusveit Evrópusambandsins sem eru þeirrar skoðunar að verði þessu ferli ýtt úr vör á nýjan leik, byggt á ákvörðunum Jóhönnu og Steingríms, þá er það fullgild umsókn um aðild að Evrópusambandinu. Við verðum í augum Evrópusambandsins umsóknarríki um aðild. Það er veruleikinn. Um það snýst það.

Svo segja menn þegar á þetta er bent. „Jú, en kannski við getum fengið undanþágur.“ Það minnir mig þegar Mitterand kom hingað til Íslands á sínum tíma og það var verið að ræða við hann um þessa evrópsku samninga og íslensku ráðamennirnir sögðu: „Ja, svo þurfum við að fá undanþágu fyrir þessu og undanþágu fyrir hinu.“

Og þá sagði Mitterand: „Heyrðu, samningur getur ekki verið bara eintómar undanþágur." Eigum við ekki að taka mark á Uffe Ellemann-Jensen? Flestir hér í salnum eru nægilega aldraðir til að muna Uffe Ellemann-Jensen, utanríkisráðherra Dana, mikill Íslandsvinur, harður Evrópusinni talsmaður Evrópusambandsins, sagði við okkur Íslendinga: „Ef þið viljið ekki ganga í Evrópusambandið eins og það er, þá skuluð þið gleyma þessu.“

Og ef okkur finnst ekki nóg að rifja upp þessi varnaðarorð Uffe Ellemann-Jensen, þá hvet ég ykkur öll til að fara á heimasíðu Viðreisnar. Þar er ræða heiðursgestsins á landsfundinum fyrir örfáum misserum. Guy Verhofstadt, fyrrum forsætisráðherra Belgíu, forystumaður í Evrópusambandinu, kallaður sérstaklega sem heiðursgestur á landsfund Viðreisnar og var hylltur í lokin með standandi lófaklappi og sem Bretar kalla standing ovation fyrir boðskapinn, og hver var hann?

Jú, hann sagði alveg skýrt: „Það á ekkert að vera að ræða undanþágur. Það á bara að ganga í Evrópusambandið eins og það er og taka þátt í því með okkur sem nú erum í Evrópusambandinu að breyta því í sambandsríki.“ Og það var honum ekki nóg. Breyta því í heimsveldi. New Empire.

Og ef þið trúið mér ekki, farið bara á heimasíðu Viðreisnar. Þar er þetta algjörlega ómengað, og hann var hylltur fyrir boðskapinn. Nú er sagt: „Heyrðu, við þurfum bara að sjá. Við vitum þetta ekki. Við vitum þetta ekki.“ Jú jú, það eru undanþágur. En þær eru bara smotterí. Danir fengu undanþágu fyrir litla sumarbústaði. Finnar, eins og við erum búin að heyra oft í umræðum landbúnaði, hafa eins og sagt er, fengu undanþágu fyrir heimskauta landbúnað. Og við ættum að fá svona undanþágu líka fyrir heimskauta landbúnað er sagt.

Hvernig er þessi undanþága Finna? Ég skal segja ykkur það. Hún er þannig að ríkissjóður Finnlands má leggja skatta á alla Finna, til að borga peninga í vasa annarra Finna, sem stunda landbúnað. Þeir fá sem sagt heimild til að leggja skatt á sjálfan sig til að styrkja bændur. Það er

allt og sumt sem þessi heimskauta landbúnaðar undanþága fjallar um, þeim er góðfúslega gefið leyfi til að skattleggja Finna.

Þannig getum við haldið áfram og áttað okkur á því, að Evrópusambandið eins og það er, er algjörlega ljóst með stofnununum í Brussel Þinginu, kommissionunni, dómstólnum. Valdastrúktúrnum sem þar hefur verið búinn til með fjörutíu þúsund embættismönnum. Þau þrjátíu þúsund hagsmunaverðir ætla sér að glíma við hvern einasta dag ársins.

Og svo er sagt: „Já en við fáum sæti við borðið.“ og þið hafið kannski séð fréttirnar í fyrrakvöld. Björn Malmquist var með innblásna frétt með viðtölum við tvo þingmenn á Evrópuþinginu. Jú, hann að vísu gat þess í framhjáhlaupi að við fengjum sex þingmenn af rúmlega sjö hundruð. En svo fékk hann þetta fólk til að segja: „það skiptir ekki öllu máli af því að það eru flokkahópar.“

Við erum sem sagt að hugga okkur við það að þessir þingmenn eiga að ganga í flokk með þýsku krötunum, með stjórnmálaflokkum á Spáni eða Portúgal og þá bjargast þetta allt saman. En það sem var merkilegt við þessa frétt í fyrrakvöld var hvað var klippt út úr henni. Hvað var ekki birt? Hvað var það sem fréttastofan [fréttastofa RÚV er svikabúlla sem stundar þöggun, álit T.Í.] ákvað að skera burtu af því sem jafnvel Björn Malmquist sendi?

Þið hafið kannski ekki séð það, en ég ligg yfir þessum miðlum, og ég fann þetta á hliðarvídeói á vefnum. Jú, hann nefnilega hélt áfram og sagði: „Já, en til viðbótar við þingið þá er ráðherraráðið. Þá er ráðherraráðið og þar er einn ráðherra frá Íslandi og einn frá öðrum.“ Jú, jú það er alveg allt saman rétt. En svo komst hann ekki hjá því að segja: „En þróunin í Evrópusambandinu er þannig að nú eru allur þorri ákvarðana í ráðherraráðinu er tekin með vegnu atkvæðamagni.“

Því það er ekki ráðherra með jafn mikið vald og annar ráðherra, nei. Atkvæði þeirra vigta mismunandi eftir mannfjölda. Þýskaland og Frakkland eru samtals með þrjátíu og þrjú prósent atkvæðamagnsins. En hvað fengi Ísland fyrir sinn stól fyrir sætið við borðið? Núll komma eitt prósent. Og ef þið trúið mér ekki, farið á vef RÚV, því ekki lýgur Björn Malmquist. Það er þessi núll komma eitt prósent stóll sem við fáum.

Það er allt og sumt. Við verðum á svona litlum stól með Möltu og Lúxemborg. Og jafnvel þótt að við legðum öll saman þrjú, við og Malta og Lúxemborg, þá myndum við ekki ná núll komma fimm prósent. Þetta eru staðreyndirnar, kæru vinir. Þetta eru valdahlutföllin. Þetta er veruleikinn sem er verið að biðja okkur að ganga til.

Og gleymum ekki því sem ég nefndi áðan, atvinnuleysi unga fólksins. Fjórði hver ungur Finni er atvinnulaus. Viljið ekki skoða það aðeins, þeir sem eru að bjóða æsku Íslands nýja framtíð? Og svo er sagt: „Já, en þetta kostar okkur ekkert að sækja um.

Þá gleyma menn, eins og Björn Zoëga nefndi hérna áðan, fórnarkostnaðinum sem fylgir þessum viðræðum. Hann er nefnilega ærinn. Allan þann tíma sem þessar viðræður munu standa og spyrjið bara Össur hvað þær geta staðið lengi. Þá gerir embættiskerfið á Íslandi ekkert annað en að glíma við þessa fjörutíu þúsund sem eru þarna úti í Brussel, og landsstjórnin, í stað þess að einbeita sér að vandamálum hér heima, verður, eins og Björn Zoëga [læknir] lýsti vel, upptekin við glímuna við Brussel.

Og ég get sagt ykkur það, ég gegndi ákveðnu embætti þegar Jóhanna og Steingrímur fóru í þennan leiðangur í fullri hreinskilni. Ég hafði stúkusæti á því að sjá hvernig það fór með íslenska kerfið og hvað kostaði okkur mikið. En til viðbótar kemur það að við eigum fríverslunarsamninga við fjölda áhrifaríkra ríkja. Þeir verða ekkert þróaðir á meðan, vegna þess að þau vita öll að ef að við göngum í Evrópusambandið þá falla þessir fríverslunarsamningar niður.

Og önnur ríki sem við gjarnan vildum fá fríverslunarsamninga við, eins og til dæmis Bandaríkin eða Kanada, munu ekki tala við okkur vegna þess að það tekur ekki fyrir þá ef að við eftir örfá ár verðum komin í Evrópusambandið og þeir falla niður.

Þetta er fjórþættur, þetta er fjórþættur fórnarkostnaður. Embættismannakerfið, hin pólitíska forysta í landsmálum, fríverslunarsamningarnir við önnur ríki og í fjórða lagi muni engin íslensk fyrirtæki geta sótt inn í önnur ríki og aðra markaði meðan á þessu stendur vegna þess að mótaðilinn mun alltaf segja: „Verður það þannig eftir fáein ár að þið verðið háðir reglufargan í Evrópusambandsins, þá ættum við bara að bíða og tölum ekki við ykkur á meðan.“

Það er nefnilega þannig kæru vinir, þetta er ekki ókeypis ferð. Hún mun kosta okkur mikið, hvort sem hún leiðir til niðurstöðu eða ekki. Og svo að lokum er það lýðræðið og stjórnarskráin. Við sem kynntumst kynslóðinni sem barðist fyrir íslenska lýðveldinu og sjálfstæðisbaráttunni, við vitum að lýðræði og stjórnarskráin eru ekki innantóm orð. Þau eru ekki innantóm orð. Það er það sem gerir okkur kleift að hafa valdið í eigin höndum.

Að koma inn í samfélag þjóðanna með fullu umboði og gleymum því heldur ekki að fyrir þennan 0,1% stól þurfum við að láta af hendi fjölda 100% stóla sem við höfum í dag til að semja sem fullvalda ríki við önnur ríki. Það er nefnilega þannig, það er nefnilega þannig að þessi litli stóll í ráðherraráðinu, hann mun kosta okkur marga aðra stóla því að sjálfur grunnsáttmáli Evrópusambandsins er þannig að þá fær kommissjónin og Brussel það vald í sínar hendur.

Og þótt að Þorgerður Katrín sé kraftakona og hafi skorað mörg mörk í handboltanum á sínum tíma, þá breytir hún ekki grunnsáttmála Evrópusambandsins. Það mun enginn íslenskur ráðherra gera. Við erum þess vegna kæru vinir ef að þessi för endar á þann veg sem ráðherrarnir vilja, ekki bara að láta af hendi dómsvaldið að hluta, löggjafarvaldið að hluta, framkvæmdavaldið að hluta. Þetta verður stórfelld lýðræðisskerðing fyrir okkur sem þjóð, en

má ég til viðbótar nefna málskotsréttinn, tuttugustu og sjöttu greinina, sem þjóðin hefur kynnst af eigin raun skiptir máli.

Að þjóðin sjálf geti haft síðasta orðið það hvaða lög gilda í þessu landi. Málskotsrétturinn, tuttugasta og sjötta greinin. Úrskurðir Evrópudómsvaldsins sem fá lagagildi. Tilskipanir kommissáranna í Brussel. Þær munu aldrei víkja fyrir tuttugustu og sjöttu greininni, og það er enginn talsmaður þess að fara í þessa atkvæðagreiðslu og segja já sem hefur þorað að ræða áhrifin á málskotsréttinn, á tuttugustu og sjöttu greinina, á grundvallarbreytingar á stjórnskipun Íslands sem þetta mun hafa í för með sér.

> [26. gr. Ef Alþingi hefur samþykkt lagafrumvarp, skal það lagt fyrir forseta lýðveldisins til staðfestingar eigi síðar en tveim vikum eftir að það var samþykkt, og veitir staðfestingin því lagagildi. Nú synjar forseti lagafrumvarpi staðfestingar, og fær það þó engu að síður lagagildi, en leggja skal það þá svo fljótt sem kostur er undir atkvæði allra kosningarbærra manna í landinu til samþykktar eða synjunar með leynilegri atkvæðagreiðslu. Lögin falla úr gildi, ef samþykkis er synjað, en ella halda þau gildi sínu.]

Til viðbótar er það þannig að þeir sem hafa æðsta vald í Brussel eru ekki ráðnir af okkur. Þeir eru ekki heldur ráðnir af fólkinu í Evrópu. Þegar kosningarnar fóru fram á sínum tíma og þá átti að skipta æðstu stjórnendur í kommissarasveitinni í Brussel, þá héldu margir forystumenn flokkanna sem sigruðu í þeim kosningum að þeir myndu nú loksins fá að ráða.

Nei. Það var tveggja manna klíkufundur í París, Macron og Merkel, sem ákváðu að Ursula von der Leyen, sem engum hafði dottið í hug áður að ætti að vera í forsvari fyrir Evrópusambandið, fengi þar æðsta vald. Forseti Frakklands og kanslari Þýskalands réðu því á tveggja manna fundi hverjir stjórna Evrópusambandinu, og Ursula von der Leyen ákvað síðan að Kaja Kallas yrði utanríkisráðherra Evrópusambandsins.

Það var ekki Evrópuþingið. Það var ekki fólkið í Evrópu. Það var Ursula. Gerum okkur grein fyrir því að eitt af dýrmætasta sem við eigum í þessu landi er lýðræðið. Vald okkar allra hvar sem við búum í landinu til að setja af ríkisstjórnir og þingmenn og kjósa okkur forseta og þjóðhöfðingja eftir því sem við viljum ákveða hvaða lög gilda í landinu og hvernig við varðveitum þann rétt sem fyrri kynslóðir eftir hundrað ára baráttu færðu okkur í hendur.

En allt kerfi Evrópusambandsins er á þann veg og því verður ekki breytt. Það segja allar þjóðir, það segir sagan, það segir Evrópusambandið sjálft. Að næstu hundrað ár þurfum við kannski að glíma á nýjan leik við fjarlægt vald og þá spyr ég í nafni kynslóðanna sem núna eru horfnar: Til hvers var þá barist?

Þess vegna kæru vinir, þessi fundur hér í dag slær ekki bara met í þessum sögufræga sal [Sjálfstæðissalnum (Gamla Nasa) við Austurvöll í Reykjavík]. Það er yfirfullt hér í öðrum salarkynnum yfir á Parliament Hotel og næstu byggingum. Þetta er í okkar höndum. Viljum við áfram Ísland eða ætlum við að styðja það að það sé tekin u-beygja með framtíð okkar þjóðar?